

פרי ביכורים

חידושי הלכה והגות משולחנו של מורינו הגאון רבי יצחק מאיר הגר שליט"א

רב ומו"צ דקהילת חניכי הישיבות רמת בית שמש ב'

יו"ל ע"י מכון תורה ברמה רמב"ש ב' הערות ושאלות pribicurim100@gmail.com

ל.ה.ו- פרשת מקץ חנוכה – תשפ"ו

וורטים על פרשת מקץ חנוכה

ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חלם והנה עמוד על היאור.

בתחילת הפרשה מרומזים יסודות הלכות החנוכה בראשי תיבות, וכאשר ישראל השמידו יונים מבית קדשינו ציוו שנדליק נרות תמוניא ימים מחנוכה יניחנה משמאל ימין מזוזה ויניחנה פתח רשות עוברי הרבים חייב להדליק משתחשך ועד העכבת נושאי העצים עושה מצות דליקה עלינו להלל הניסים יחד אנשים ונשים ראויים.

(מהספר דמשק אליעזר לבעל הפלא יועץ)

בראשי"ת ר"ת בימי רשעת יונים תדליק שמונה אורות.

(אגרא דכלה)

נאמר בפסוק (בראשית ב, ט) ויצמח ה' אלקים מן האדמה כל עץ נחמד למראה וטוב למאכל, ודרשו דורשי רשומות, נחמד ר"ת נר חנוכה מ"ד, למראה-אלא לראותם בלבד (ורמז זה הובא במנהגי מהרי"ל על חנוכה) וטו"ב-ר"ת ט"ו בשבט, למאכל.

כשאתה מונה מבראשית כ"ה תיבות התיבה כ"ה היא "אור" רמז לחנוכה שהוא ביום כ"ה כסלו, וכן כשאתה מונה במסעות בני ישראל בפר' מסעי את המקום כ"ה אתה מויע ל"חשמונה" רמז לחשמונאים שנחו בכ"ה בכסלו.

(מטה משה)

בפרשת אמור כתובים הרגלים פסח עצרת ר"ה יום כפור סוכות וכתוב וידבר משה את מועדי ה' וסמיך ליה ויקחו אליך שמן זית ורמז לחנוכה שמן זית מצווה מן המובחר ואמר להעלות נר יערוך את הנרות רמז לילה ראשון נר ואח"כ נרות בבית הלל וסמך שמן נרות לסוכות רמז מה סוכות שמונה ימים אף חנוכה שמונה ימים

(הרוקח)

ועוד דרשו, טבוח "טבח והכן"- אותיות חנוכה, וכן, בהפטרת חנוכה "וגולה על ראשה"- וגולה בגימטריא מ"ד.

בספר מדבר קדמות כתב החיד"א לרמז את כל עניני חנוכה בכ"ב האותיות - אבגדהוזה - גימטריא ל"ו כנגד ל"ו נרות שמדליקים מידי יום לפי הסדר של מוסיף והולך בלי השמש, ט-רמז לט טפחים דלכתחילה יש להניח את הנרות פחות מ', יכלמנסע"פ - ר"ת י כשר, למעלה מעשרים נר סוכה עירוב פסול. צקריש"ת - ר"ת צורך קדושה ראוי שמש תוסיף.

ובמנהגי מהרי"ל בכת"י (הובא בהוצ' מכון ירושלים) כ' המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים ובטובו מחדש. ה"מ- הנרות מאירים, ו"ל- ל"ו נרות, ה"ב- ה' ברוך הוא, ו"ב- גימ' ח'.

הנרות של חנוכה עם שמשיהם בגימ' מ"ד כמנין ל"ב ח"ד-ר"ל בשעת ההדלקה יכוין שיהיה לב אחד לא- ל אחד, וג"כ ל"ב ח"ד ר"ת חיוב דליקה לכבוד בורא.
(הג' ר' הירץ על ספר מנהגי מהרי"ל שם).

לבית הלל מוסיף והולך כל לילה והיינו שמביט כמה הספיק וכך יהיה מוסיף והולך על זה, וכך ההלכה בעולם הזה, אבל לבית שמאי צריך להסתכל כמה עוד חסר לו להשלים ולעתיד לבוא כך תהיה ההנהגה, שיזכירו לך מן השמים כמה עוד עליך להשלים וכי עדיין הנך פוחת והולך.

(שיחות הגרש"ד פינקוס זצ"ל ועיי' בהיכל הברכה על

דברים א, יז מה שהאריך בכ"ז)

מובא בשם הגר"א, דימים שגומרים בהם את ההלל בחנוכה הם משלימין את הימים טובים שלא גומרים בהם את ההלל בכל השנה, והם ששת ימי חג הפסח, ראש השנה ויוה"כ. ויש להוסיף על זה, דזאת חנוכה יוצא כנגד יוה"כ וראש חדש טבת כנגד ראש השנה שגם הוא ראש חדש, והנה י"ל, שלה' איתי ונרוממה שמו ס"ת הויה שהוא הצירוף של חדש טבת, הר"ת של צירוף זה הוא, א"ש ל"ו, דהיינו שיש ל"ו נרות א"ש כדי לגדל שם ה'. והנה מש"כ שזאת חנוכה הוא כנגד יוה"כ, בס' ליקוטי מוהר"ן אי' שחנוכה ויוה"כ כרוכין זה בזה וחנוכה תלוי ביו"כ כי הפסוק ויאמר ה' סלחתי בדבריך, ר"ת כסליו.

באמירת הנרות הללו קדש הם ואין לנו רשות להשתמש בהם כדי להודות ולהלל לשמך הגדול, צ"ב מהו הקשר בין דין זה שהם קדש ואין לנו רשות להשתמש לכך שהם כדי להודות ולהלל. והנראה בזה, דהא כל ההודאה על הנס מטרתה להוכיח ולגדל שמו ית' על ידי שפעולותינו אינם מועילים כי אם לצאת חובת ההשתדלות ותו לא, אך לא מעבר לכך, ובהדלקת הנר שאין לנו שום שימוש בו והוא כל כולו קדש לה' בא ללמדינו שכך היא דרך כל החיים להיות קדש ושימושנו בהם הוא רק כי נצטוו להשתדל ותו לא, אך ככל שנרבה בביטחון ונמעיט במעשים כן ירבה התוצאה והשלימות הנרצה.

בס' ייטב לב בסוף פר' מקץ הביא את המדרש דלהלן, איתא במדרש תנחומא פרשת נשא, ביום השמיני נשיא לבני מנשה. ילמדנו רבינו, נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון, מהו להדליק בה בשני. כך שנו רבותינו, נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון, מוסיף עליו כל שהוא ומדליקו ביום שני. ואם הותיר ביום שני, מוסיף עליו ביום השלישי ומדליקו. וכן בשאר הימים. אבל הותיר ביום שמיני, עושה לו מדורה בפני עצמו. למה. כיון שהוקצה למצוה, אסור להשתמש ממנו. לא יאמר אדם, איני מקיים מצות זקנים הואיל ואינן מן התורה. אמר להם הקדוש ברוך הוא, בני, אין אתם רשאים לומר כך. אלא כל מה שגוזרים עליכם, תהיו

מקיימין, שנאמר, ועשית על פי התורה אשר יורוך למה שאף על דבריהם אני מסכים, שנאמר, ותגזר אומר ויקם לך, תדע לך, שהרי יעקב בשעה שברך מנשה ואפרים, מה כתיב שם, וישם את אפרים לפני מנשה עשה הקטן קודם לגדול. וקיים הקדוש ברוך הוא גזרתו. אימתי. בקרבנות הנשיאים שהקריב שבט אפרים תחלה, שנאמר, ביום השביעי נשיא לבני אפרים, ואחר כך מנשה. מגין. ממה שקראו בענין ביום השמיני נשיא לבני מנשה.

והרחיב בייטב לב שם דהיוצא ממדרש זה שהגורם לקבל מצות חנוכה על אף שהיא מדברי סופרים זה שהקדים את אפרים למנשה הרי שהיום השמיני וקרבנותיו גורמים לשמירת חג החנוכה, וזהו שנקרא יום זה זאת חנוכה כי בגללו קיבלנו את החנוכה. עכ"ל.

ולכאורה נראה להוסיף על דבריו, דדבר זה מרומז בשם מנשה, שזה אותיות משנה, תורה שבעל פה שמכאן למדנו שעלינו לקבל את התורה שבעל פה, כמו כן מנשה אותיות נשמה, שזאת חנוכה היא כנגד יום הכיפורים כפי שביארנו לעיל או' ו' בדברי הגר"א, ויום הכיפורים הוא יום הנשמה מעל הגוף, ומנשה גם אותיות השמן, שזהו כנגד נס פך השמן, ויתכן דמרומז נס חנוכה במילת מנשה הנקרא על שם כי נשני א', נשני הוא מל' שכחה והם רצו להשכיחם תורתך. מה גם ששם נשיא מנשה מרמז על כללות הנסים, גמליאל גמול לי א-ל בן פדהצור פדה צור. והבן.

ויעויי עוד במה שכ' בזה בסה"ק בני יששכר על ענין מנש"ה אותיות נשמה ונשני א' באופן מעט שונה, בענין זאת חנוכה. וכעין דברינו מובא בס' דברי יואל על פר' מקץ.

והנה התחדש לי בדברי המדרש הנ"ל ביתר הרחבה וביאור, דהנה ביעקב אבינו כתיב, שיכל את ידיו כי מנשה הבכור. והרי הידים מרמזים על כלי העשיה, כדכתיב, הידים ידי עשיו המחובר לעולם העשיה ומנותק כלל מהבורא שעשה ויעשה כל המעשים, ואילו משה במלחמת עמלק הרים ידיו וכדאי' במס' ר"ה דוכי ידיו של משה עושות מלחמה אלא בזמן שישראל מסתכלים כלפי מעלה וגבר ישראל והיינו ביטול עשייתנו ותלות מוחלטת בבורא עולם, ואף ההשתדלות בגדר דרכו של עולם אך תולין עינים לשמים, והרי השביעי הוא בטבע והשמיני למעלה מן הטבע, וזהו איתא במדרש שאפרים הקריב בשביעי ומנשה הקריב בשמיני כי יעקב שיכל את ידיו, שזהו ביטול דרך הטבע והגדול הוא מצד הטבע אך יעקב ביטל

ממנשה את הגדולה והעמידו בשמיני שגדולתו אינה מצד עצמו אלא מצד מעל הטבע, וזהו המציאות של חנוכה היות הטבע מספיק לפי הכלים אך מהות ימי חנוכה הם שהנהגה היא למעלה מן הטבע, וזאת חנוכה.

חנוכה יוצא בב' חדשים כסליו וטבת מה שאין כן בשום יום טוב, וי"ל דהנה לפי סדר החדשים כסליו כנגד גד וטבת כנגד אשר, ובהנוכה היו ב' ניסים, נס המלחמה ונס פח השמן, וכנגד נס המלחמה הוא שבט גד שעליו נאמר גד גדוד יגודנו, ואילו כנגד נס פח השמן הוא שבט אשר שעליו נאמר מאשר שמנה לחמו.

ומנותר קנקנים נעשה נס לשושנים, הנה ידוע שכל יום מימי החנוכה יש לבוין כנגד אחד מי"ג מידות ביום השמיני יש לבוין כנגד ורב חסד וכו' ונקא לא ינקא, אך לכאורה ונקא לא ינקא אינו מידת החסד, אלא שגם שם יש את שם הויה הממתיקו, וזהו י"ה שבמילת ינקא ראש וסוף, וי"ה שבמילת ונקא ראש וסוף, ובאמצע המילים נשאר קנקן, וזהו ומנותר קנקנים שזהו הסתרת שם הויה שבמילת ונקא וינקא מזה נעשה נס לשושנים.

(ערוגת הבשם)

בחנוכה היה זמן חנוכת המזבח, י"ל דמזבח מרמז על ג' מצוות עליהם גזרו יוונים, מ' מילה זב' ז' בשבוע היינו שבת ח' חדש, והיינו אלו המצוות הם הקשר בינינו לבורא העולם שבת ומילה

היינו ברית וחדש היינו היא חכמתכם ובינתכם, והמזבח בקרבנותיו הוא כנגדם שמחבר בינינו
לבורא בקרבנות שמקריבים בו.

זאת חנוכה"ה ר"ת הפסוק (תהלים כה,ו) זכר רחמיו ה' וחסדיו כי מעולם המה, חטאות
נעורי ופשעי אל תזכור כחסדך זכר לי אתה למען טובך ה'.

זאת חנוכה

בשפת אמת בראשית לחנוכה שנה תרלב, זאת חנוכה. משמע שעיקר חנוכה יום הח' כי זה
עיקר מה שהי' הנס ה' ימים. ואא"ז מו"ר ז"ל אמר עמ"ש טמאו כל השמנים כו' פך אחד כו'
כי רק הנקודה טמונה שיש בכל איש ישראל אשר השי"ת מגין עלי' נשאר כו'. וכלל הדברים
כי נקודה חיות הפנימיות הוא שלמעלה מהטבע בחי' שמיני. וזה הנשמה שיש לכל איש
ישראל אך המכוון בהבריאה שנקודה זו תתפשט בכל מעשי האדם להפוך הכל להפנימיות
כנ"ל. והנה נקודה זו נשארת. אבל היה הנס שנתפשטה לכל הז' מדות ולכך אין קושיא מה
נס הי' ביום א'. כי גם זה צורך גבוה כי בלי ההתפשטות כשהיא לעצמה מה תועלת ויתרון יש
בה משהי' קודם הבריאה. וכשעשה הקדוש ברוך הוא נסים. והאירה לכל הז'. נעשה ה' ימי
חנוכה כנ"ל. ופירוש זאת חנוכה הוא שנקודה הנ"ל שהיא למעלה מהשגה והסתכלות.
נתפשטה עד בחי' הקרובה אל האדם ביותר ונקראת זאת שנגלית ונראית לאדם וגם בה
נתפשט נס חנוכה כנ"ל. והיא כל השלימות מעולם עליון שאין בה השגה עד עולם התחתון
הנראית כנ"ל בהלאו"א: עכ"ל.

והנה איתא בכתבי הקבלה ברש"ש נהר שלום ריש כוונת חנוכה דף מב ע"ב וז"ל, שאלו
הימים לתקן ההוד והוד זה ספירה ח ובעבור זה יש ח' בחנוכה והיא צורת הפתח. וידוע שהיו
פוסקים שחייבו שיהיה צורת הפתח בפתח הדלקת הנרות כמבואר בס' ברכת אברהם על
שבת כא ב בשם מרן הגרי"ז הלוי מבריסק. (ובספר ציוני הלכה להגר"ב צוק שליט"א כתב

בעמ' פ' בשם הגריש"א שאי"צ צורת הפתח לנר חנוכה) ולדבריהם י"ל דהפתח הוא המרמז למה שכתב השפת אמת שם, כי אחרי עבור שבעת ימי החנוכה הגענו ליום השמיני שהוא הפתח להגיע למעלה מהשגה והסתכלות כלשוננו שם. וחשבתי לפי זה שזוהי הסיבה שהנותר ביום השמיני עושה לו מדורה בפני עצמה כמבואר במדרש נשא ובשו"ע סי' תרע"ז, כי אחרי שהגיע להשגה הקרובה אל האדם ביותר ולשלימות הכי גבוהה כלשוננו שם הרי שאין יותר מקום לעלות, כי זה מקום למעלה מהשגת האדם ויותר מזה יכול רק להשבר והבן, לכן שורפו בפני עצמו, ואחרי שעבר את הפתח אין יותר מקום להמשיך למעלה. והבן.

בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נח (והובא בהליכות שלמה עמ' שיז) כ' שעיקר תקנת חז"ל בהדלקת הנרות הוא פרסום נס נצחון המלחמה היוצא מהדלקת הנר, ומשום כך יש לכתחילה לכוין בזמן קיום מצות ההדלקה שההדלקה היא זכר לנצחון המלחמה. אך בשו"ת אגרות משה (ח"ד סי' קה) כ' שעיקר תקנת המצוה היא הדלקת הנרות, והפרסום היוצא ממצוה זו הוי רק הידור במצוה. (ואולי מחלוקתם תלויה במחלוקת לגבי נר ההידור אם הוא עיקר או תוספת כמבואר לעילי בסעיף יט בהגהה).

וכדעת הגרשז"א וכן היא משמעות המשנה ברורה בסי' תרעב אמנם המ"ב בריש סי' תרעג בדין דכבתה אין זקוק לה כתב שהמצוה מתקיימת בהדלקה בלבד.

ובספר גם אני אודך סי' צ הביא בשם הגר"ח ק' לבאר בדעת הרמב"ם שכ', מצות נר חנוכה חביבה היא עד מאד וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח הא-ל וכו'. ודייק בל' הרמב"ם, מה שכתב, להוסיף בשבח הא-ל כשלא נתבאר בדבריו מהי המצוה להוסיף בשבח הא-ל, וביאר שם, שמצות ההדלקה, היא גופא פרסום הנס ושבח הא-ל והיא באה להוסיף על השבח שאנו משבחים כל יום. ועיי' לקמן מש"כ בענין אמירת על הניסים, מ"מ הדברים מדויקים לפי הבנת הגרשז"א בגדרי מצות הדלקת נ"ח.

כמו כן יש להוסיף את מה שהעיר בתשו' רבבות אפרים ח"ד סי' קסג על דברי הרמב"ם שרק בחנוכה האריך לספר את מעשה הנס מה שאין כן בפורים, ותמה על כך מדוע, ונ"ל דלבר מין דין דפורים יש קריאת המגילה ובחנוכה לא ניתנה להכתב ולכך יש לספר את מעשה הנס, י"ל דעיקר מצות ההדלקה היא כדי לספר ולפרסם הנס והוא יסוד מצות קיום חיוב הדלקת הנרות וכל' הרמב"ם שם ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור וכו', והבן.

ויש לציין דבפסקי הריא"ז עמ"ס שבת כ' ומודים על הנס בהדלקת נרות. עב"ל.
וכן מדוייק בסוגיא שם דלא מוזכר בגמ' שם תקנת מצות הדלקת הנר ומוזכר רק הלל
והודאה, ואם נימא דהדלקת הנר היא גופא ההודאה ניחא.
אך דעת האגרות משה היא שעיקר התקנה היא להדליק זכר לנס שהיה ופרסום הנס
הינו פועל יוצא והידור מצוה אך לא הוא יסוד התקנה של הדלקת נרות".
ויש לציין דמההלכה שנפסקה ד'כבתה אין זקוק לה' מוכח כדעת האגרות משה יעו"ש
בדבריו.

והנה ביסוד נידון זה יש הרבה נ"מ וחילוקים, חלקם הבאנו בתוך הספר וחלקם נפרט עתה,
והיות נידון זה הוא יסוד המצוה אמרתי ללקט ולסדר את כל הנ"מ שיש בזה בסדר ברור.

א. הנ"מ הבסיסית היא מהי כוונת מצות פרסומא ניסא, האם מפרסמין את הנס שהיה בזמן
החשמונאים, או שפרסום הנס הוא כלל לא על מה שהיה אלא רק שמשום הנס שהיה תיקנו
החשמונאים לדורות להדליק על פתחי הבתים בכדי להזכיר את גדולת השי"ת והיותו מושל
ובעל הבית על כל העולם.

להבנת הגרשז"א, דמדליקין כדי לפרסם הנס הרי שזוהי התקנה להדליק כדי לפרסם הנס
שהיה, ועל ידי פרסום זה יגדל כח ה'. אך להבנת האגרו"מ, דמדליקין כדי לקיים מצות
חכמים והפרסום הנס הוא פועל יוצא, הרי שכוונת מצות ההדלקה היא בכדי לגלות לכל באי
עולם מי הוא הבעל הבית בעולם, כפי שהתגלה בימים ההם, ויש הידור בכך שיזכרו את
הנס שהיה אז, אך לא זהו עיקר מצות ההדלקה.

ב. נ"מ נוספת היא הנידון המפורסם האם יש צורך להדליק עד שתכלה רגל מן השוק
שבימינו שזה הרבה יותר מרגלי דתרמודאי או לא. וכפי שכתבתי בפנים, להבנת הגרשז"א
עיקר המצוה היא לפרסם הנס על ידי ההדלקה הרי שיש להדליק עד שתכלה רגל בפועל
וכפי שמאריך על כך הגרשז"א בתשובה, ולהבנת האגרו"מ אי"צ להדליק עד שתכלה רגל
בפועל אלא כפי יסוד התקנה שהיא כחצי שעה כל' הרמב"ם.

^ש וראיתי שיש מי שהעיר על מה שאמרו חז"ל, דבשעת הסכנה מניחו על שולחנו ודיו, מדוע
לא נימא ששומר מצוה לא ידע דבר רע בעידנא דעסיק ביה כמבואר במס' סוטה כא. ולדעתו
של בעל האגרות משה ניחא, כיון דעיקר המצוה היא מעשה ההדלקה, ופרסום הנס הוא רק
תוצאה, הרי שהסכנה היא בזמן שהנר דולק ואזי כבר לא עסיק ביה.

ג. נ"מ נוספת היא לגבי הנידון המובא במג"א בסי' תרעב במי שמדליק בלילה לאחר זמנה ובני ביתו ישנים אם ידליק בברכה או שיעירם כדי לברך, דעת המג"א שיעירם כדי לברך דבלא זאת אין פרסומא דניסא ולא יברך כי עיקר המצוה היא פרסום הנס, והרבה פוסקים חולקים עליו כמובא בשעה"צ בסי' הנ"ל, ויעויין באגרו"מ שם שהאריך לחלוק עליו וס"ל דאם מקיים מצות הדלקה מברך גם ללא שיהיה פרסומא ניסא לבני ביתו.

ד. נ"מ נוספת יש בשאלה זו לגבי הנידון המובא בהג' חכמת שלמה (סי' תרפג,א) לגבי מי שהיה אסיר וקיבל רשות לעשות דבר א' או להדליק נרות או יתפלל בבוקר בהלל והודאה. והכריע שם שיתפלל ויאמר הלל והודאה כי זהו עיקר מהותה של חנוכה שעשאו ימים טובים בהלל והודאה כדאיתא בגמ'. ובהליכות שלמה על תפילה (עמ' רז) העיר ע"ז דהא פרסומא דניסא של הדלקת נרות עדיף על הלל והודאה, ולכאורה הוא לשיטתו דסבר שפרסום הנס שבהדלקת הנר הוא חלק מהמצוה. משאי"כ להבנת האגרו"מ יש מקום לסברת החכמת שלמה, ואולי יש לדחות שגם להבנת האגרו"מ י"ל שהדלקה קודמת להלל והודאה כיון שפרסום הנס עדיף.

ה. נ"מ נוספת היא האם שמן של חנוכה יהיה פסול באיסורי הנאה, אם עיקר המצוה היא פרסום הנס כדעת הגרש"ז"א, הרי שאין שיעור בשמן אלא העיקר שידלק לפרסום הנס ואפי' אם זה שמן של איסור הנאה, אך להבנת האגרו"מ שתקנו להדליק בשיעור של עד שתכלה רגל, ולא איכפת לן אם יש פרסום הנס אם לאו, הרי דבעי' שיעור לנר חנוכה, ואם זה אסור בהנאה שייך לומר בו כתותי מיכתת שיעורא.

ו. נ"מ נוספת היא האם סומא חייב בהדלקת נרות דאם הוא חייב להדליק הרי שהוא חייב, אך אם עיקר המצוה היא לפרסום הנס יש לצדד שהוא פטור כיון שהוא עצמו אינו רואה ואינו בגדר מחוייב הרי שאינו יכול גם להראות. ובמ"ב סי' תרע"ה סק"ט כ' בשם הפוסקים שאם אין לו אשה הרי הוא פטור מהדלק"נ, אך בס' הל' חנוכה הביא בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל לחייבו ולטעמו ניהא וכ"כ בס' בירורי הלכה תניינא וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ד סי' ס"ז.

ז. אם דר בעליה ומדליק את הנר בביתו שגבוה מעל כ' אמה מרשות הרבים, הריטב"א בשבת כא: כ' דמדליק על החלון אפי' שהיא גבוהה מרה"ר כ' אמה כיון דבדידיה משערינן,

אך האחרונים הפרי חדש והפמ"ג והובא במ"ב בשעה"צ או' מב פסקו, שידליק על פתח הבית. ולכאורה נידון זה תלוי בשאלה אם ההדלקה היא מצוה או הפרסום הנס הוא המצוה, דהא סברת הריטב"א תמוהה עד מאד, מהו בדדידיה משערינן והא כל עיקר הדלקת הנר למטה מכ' הוא כי יותר מזה לא שלטה ביה עינא, רק שזה יובן אם המצוה היא ההדלקה והפרסום הוא רק הידור ופעול יוצא, הרי אפי' שאין פרסומא דניסא הרי שהוא מדליק על החלון ובדידיה משערינן והוא למטה מכ' ויניח על החלון לרווחא דמילתא אולי יראה זאת מאן דהוא, אך החולקים ס"ל דכל עיקרה של המצוה היא פרסום הנס ובלא זאת אין מצוה, ולכן במקום שהוא למעלה מכ' ידליק סמוך לפתח כי הוא אנוס ואינו יכול לפרסם הנס לכן יעשה מה שכן יכול וידליק סמוך לפתח.

ה. כמו כן דנו הפוסקים על הא דאמרו בגמ' דבשעת הסכנה מניחו על שולחנו ודיו, האם לאחר שבטלה הסכנה יכולים להמשיך להדליק על שולחנו או שחייב שחזור לדינו ולהדליק בחוץ. ולכאורה גם זה תלוי בהאי נידון, דאם העיקר הוא ההדלקה הרי ששעת הסכנה מתיר ההדלקה בפנים אינו משום אונס אלא שכך יסוד תקנת הדלקת הנרות שמדליק בביתו ולכתחילה ידליק בחוץ כי כך גם מפרסם הנס אך בדיעבד שרי גם בפנים ולכן בשעת הסכנה בטל דין דפרסום הנס, ולהצד שהעיקר היא מצות פרסום הנס הרי שהעיקר הוא ההדלקה בחוץ ובשעת הסכנה תיקנו זכר לעיקר התקנה, אך כשאפשר יחזור הדין ליסודו וידליק בחוץ.

ט. במג"א בסי' תרע"ב סק"ו מבואר דאם מדליק בלילה בזמן שבני ביתו ישנים ידליק בלא ברכה, ומבואר בשעה"צ שם דעל הדלקה בלא פרסומא דניסא אין מברכים, וזה יהיה לכאורה להדעות דמצות ההדלקה יסודה הוא פרסום הנס אך אם פרסום הנס הוא רק פועל יוצא והעיקר הוא מצות הדלקה לכאורה היה לו לברך דהא מדליק. ובלא"ה ראיתי שמעירים על המג"א מהמבואר בתשו' רעק"א סי' יג והובא במ"ב בסי' תרע"ו דאם לא בירך עד אחר ההדלקה יברך מדין רואה, וא"כ מדוע כשבני ביתו ישנים לא יברך מדין רואה. ולכאורה י"ל אם נימא שעיקר המצוה היא לפרסם הנס בהדלקה הרי שגם שלא מפרסם את הנס אין לברך עליו ברכת הרואה כי אינו בגדר נר חנוכה והוא כעין המדליק בפנים שהוא זכר למצות ההדלקה ובגדר המפרסם את הנס ששכח לברך יש לברך עליו ברכת הרואה.

י. בתשובות רעק"א סי' יג כ' דאם מדליק בלא לברך יברך לאחר ההדלקה דלא גרע מדין רואה, ולהסוברים דהעיקר הוא מצות ההדלקה יש מקום לסברא זו אך להסוברים שעיקר המצוה היא לפרסם את הנס בהדלקה זו, הרי שי"ל שיברך על הנר גם ללא דין רואה כי זוהי

מצוה נמשכת כל זמן שלא כלו רגלי תרמודאי, וכנפסק בשו"ע סי' כה שאם לא ברך יש לברך על התפילין כל זמן שהיא על ידו.

יא. קטן שהגדיל בימי החנוכה האם ידליק בברכה או לא, ויסוד השאלה היא האם חנוכה הוי המשך אחד או כל יום הוי חיוב בפני עצמו, וכמו שמובא בשו"ת מהרי"ל סי' כח, והארכת בינינו זה בקונטרס זה לעיל סי' ט', שיהיה נ"מ בין אלו הסברות.

יב. כמו כן קטן שהגדיל בליל חנוכה והדליק מבעו"י קודם שהגיע זמן חיובו במצוות יצא ידי חובתו נחלקו הפוסקים אם צריך להדליק בלילה כשהגדיל והכריעו שאי"צ ואין צריך להדליק שוב בלילה

אך אי ההדלקה עיקרה פרסום הנס הרי אפי' שהדליק כשלא מטא זמן חיוביה מ"מ עתה מפרסם הנס מכח שהדליק וזה כן בזמן חיובו אך אם עיקר המצוה היא ההדלקה ופרסום הנס הוא פועל יוצא הרי שלא הדליק בזמן חיובו. ויל"ע.

יג. כמו כן הבאתי לעיל לדון האם יש צורך שיהיה השמן שלו או שרשאי להדליק בשמן הפקר או של חברו, ויש מקום לתלותו בהאי נידון דאי הוי עיקר המצוה בפרסומא דניסא משמע שאין מקום לשמן שיהיה שלו בדווקא וכמו"ש בפסקי תשובה סי' קכח. אך לאידך גיסא יש מקום לומר שכן יהיה שלו.

יד. בסוגיא דכבתה זקוק לה כ' רש"י שאין מדליקין בפתילות ושמנים שאמרו חכמים שמא יפשע ולא יתקן, והבית הלוי על חנוכה הקשה, מדוע כ' רש"י שמא יפשע ולא יתקן והרי אם כבתה זקוק להדליקה בלי פשיעה שלא יתקן. ומתרץ שם, דאם השלהבת מהבהבת ואינה דולקת יפה גם כן נחשב שאין שלהבת ויש לתקנה וזוהי כוונת רש"י שמא יפשע ולא יתקן. ולכא' אם העיקר היא מצות ההדלקה הרי שלכאורה כל שלהבת הדולקת תהיה כשרה אבל אם העיקר הוא פרסום הנס הרי מובן שיש צורך שהשלהבת תהיה דולקת יפה.

טו. בדין חיוב אונן בהדלקת נר חנוכה נפסק במ"ב בסי' תר"ע ס"ק יב דתדליק אשתו ואם הוא לבדו כ' בשם הפמ"ג דידליק בלא ברכה כדי לפרסם הנס, ולכאורה אם המצוה היא ההדלקה והפרסום הנס הוא פועל יוצא הרי שיש מקום לפטור אונן ממצוה זו, כי עיקר המצוה היא ההדלקה ובה אין סברא לחייבו אך אם המצוה היא פרסום הנס וההדלקה היא רק היכי תמצא כיצד לקיימה הרי שיש מקום לחייבו בזה.

טז. בניהון שהבאנו בספר בענין שמן הראוי לאכילה שיש בכך הידור כיון שמוותר מאכילתו לצורך מצות הדלקת הנר, ולכאורה אם העיקר הוא ההדלקה ופרסום הנס הוא פועל יוצא הרי שלכאורה יש מקום להדליק בשמן יותר איכותי אבל אם הפרסום הנס הוא המצוה וההדלקה היא רק ההיכר תמצית לכך הרי ששמן איכותי הוא רק באיכות ההדלקה שכך האור מפרסם את הנס יותר אך לא בעת ההדלקה והיותו על אכילתו.

יז. בשו"ת רבבות אפרים ח"ב סי' ק"פ או' ג' כ' לדון במי שמסתפק האם הדליק נר חנוכה, והביא בשם הגר"ח ראזין לחייב כי יש ספק בפרסומי ניסא והוי כדאורייתא, וכ' שם שידליק בלא ברכה, ולכאורה ה"ה דתלוי בניהון דידן דאם יסוד המצוה היא פרסומא ניסא הרי דיש מקום לסברתו אך אם היסוד היא מצות הדלקה והפרסום הוי פועל יוצא הרי שהוא כשאר ספיקות דרבנן ויש להקל. ויעוי' בתשו' שבט הקהתי ח"ג סי' ר"ה שמחמיר להדליק נר אחד ללא ברכה מטעם די"א שחנוכה הוי דברי קבלה ולא הוי ספק דרבנן.

יח. הסתפקתי האם יש להדליק את שמש המדליק את הנרות קודם הברכות כדי שיהיה עובר לעשייתן או אחר הברכות גם שפיר דמי ואין בזה חסרון של עובר לעובר. ונראה לתלות ספק זה במחלוקת זו, כי אם נימא שעיקר המצוה היא ההדלקה והפרסום הנס הינו רק פועל יוצא יש לכאורה להדליק הנר קודם הברכות כדי שלא יהיה עובר לעובר, אך אם נימא שעיקר המצוה היא פרסום הנס וההדלקה היא היכר תמצית לכך, הרי שגם אם מדליק את הנר אחר הברכות זה עדיין עובר לעשייתן כי המצוה היא שהנר יהיה דולק ומפרסם ולא עצם ההדלקה. והבן.

יט. המשנה ברורה בסי' תרע"ה סק"ט כ' בשם הפוסקים שאם אין לו אשה הרי הוא פטור מהדלק"נ, וכן כתב בשו"ת אבן ישראל להגרי"י פישר ח"א עמ' קמה, וזה נוח להצד דהעיקר הוא הפרסומא ניסא, וליכא. אך בס' הלכות חנוכה הביא בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל לחייבו, ולהבנתו שהעיקר זוהי מצות ההדלקה נוחא וכ"כ בס' בירורי הלכה תניינא וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ד סי' ס"ז.

כ. והנה ידוע מהסוגיא בבא קמא ט ב גבי הידור מצוה עד שליש אי הכוונה שליש מלבר או מלגאו ויש שם מח' רש"י ותוס' בביאור הסוגיא, ויעוי' ברבינו חננאל בסוגיא במס' שבת כא ב גבי מהדרין בנר חנוכה דמציין להאי סוגיא דבבא קמא. וצ"ע דהא בנר חנוכה כמבואר בגמ'

הוי נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד והמהדרין מן המהדרין הוי במחלוקת בית שמאי ובית הלל וקי"ל בבית הלל דהוי מוסיף והולך ובכל מקרה הוי הרבה יותר משילש במצוה, כי כבר בלילה השני שמוסיף נר לכל אחד הוי מאה אחוז יותר ולא שליש. ויעויי' בחידושי הרי"ז הלוי על הרמב"ם מה שכ' בזה.

לענ"ד נראה דהביאור בזה הוא, דעיקר נר חנוכה הוא הפרסום הנ' וממילא דבר זה לא נמדד בכמות השמן אלא במציאות אור הנרות שעל ידם מתפרסם הנס וכל תוספת בהדלקה מוסיף פרסום הנס ולא שייך בזה שיעורי שליש ושיעורי השמן. והבן. אכן כל זה אי נימא דהמצוה בעיקרה הוי לפרסם הנס על ידי ההדלקה, אבל אם המצוה היא ההדלקה הדרא קושי' לדוכתא. והבן.

כי עמך מקור חיים באורך נראה אור